

ДОСЛІДЖЕННЯ

ЕНЦИКЛОПЕДИСТИКА

The Encyclopedia Herald of Ukraine

2023. Vol. 15

DOI: 10.37068/evu.15.6

Article history:

received 20/08/2023

accepted 19/12/2023

published 20/12/2023

Citation: Zhelezniak, M. & Shushkivskyi, A. (2023). How to write articles for encyclopedias *The Encyclopedia Herald of Ukraine*, 15, 65-76.
<http://doi.org/10.37068/evu.15.6>

© 2023 Authors

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution licence, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ISSN 2706-9990 (print)
ISSN 2707-000X (online)

Як писати статті для енциклопедій

Микола Железняк

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-8290-6345
Email: mykola@esu.com.ua

Анатолій Шушківський

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, Київ, Україна
ORCID: 0009-0006-0353-7446
Email: shushkivskyi@nas.gov.ua

Резюме

Окреслено сутність енциклопедичних статей, їхні основні особливості; на основі цього запропоновано адресовані передусім авторам рекомендації для їх написання. Зокрема, це стосується композиції енциклопедичної статті, її мовностильових особливостей. Підкреслено важливість дотримання академічної доброчесності в підготовці тексту й ілюстративного (іконографічного) супроводу енциклопедичної статті. Матеріал викладено так, щоб потенційний автор енциклопедичного контенту збагнув не лише те, яку інформацію і в якій формі необхідно подати, а й зрозумів, чого варто уникати (йдеться про попередження часто вживаних помилок).

Ключові слова

Енциклопедична стаття, рекомендації для енциклопедистів, методика підготовки енциклопедій, енциклопедичний контент.

How to write articles for encyclopedias

Mykola Zhelezniak

NASU Institute of Encyclopedic Research, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0002-8290-6345

Email: mykola@esu.com.ua

Anatolii Shushkivskyi

NASU Institute of Encyclopedic Research, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0009-0006-0353-7446

Email: shushkivskyi@nas.gov.ua

Abstract

This academic paper delves into the concept of encyclopedia articles (entries), their defining characteristics, and, based on this, offers recommendations for creators focusing primarily on contributors (rather than editors of encyclopedias). These recommendations specifically elucidate the principles of composition, as well as the linguistic and stylistic aspects of a typical encyclopedia article. In this paper, the author underscores the importance of maintaining academic integrity in encyclopedic writing and illustrating. The study is presented in a manner that enables potential contributors of encyclopedic content to grasp not only what information to include and how to structure it but also to recognize what pitfalls to avoid, thereby mitigating common errors in article writing.

Keywords

Encyclopedia article, recommendations for encyclopedic writers, methods in encyclopedism, encyclopedic content.

ВСТУП

Як справедливо зазначають дослідники, “у сучасних умовах функціонування та розвитку українського книговидання довідкова література належить до пріоритетних напрямів діяльності багатьох видавництв та видавничих осередків. Вона посідає чільне місце у видавничих програмах не лише спеціалізованих видавничих центрів, а й інших редакційних колективів” (Серажим, 2014, с. 201). Енциклопедії – чи не найпопулярніший жанр довідкової літератури, що вирізняється доступністю викладу, широтою тематичної інформації і водночас селективністю, перевіреністю, об’єктивністю, науковістю. “Сучасні енциклопедії є продуктивним інформаційним ресурсом, покликаним забезпечувати користувачів актуальними відомостями, поданими у стислій та доступній формі” (Воронка, 2015, с. 11). Енциклопедичне видання зазвичай має ошатний, презентабельний вигляд, що привертає до нього увагу. Не дивно, що за останні десятиліття Україна пережила своєрідний енциклопедичний бум, коли щороку з’являлося багато як професійних, так і аматорських енциклопедичних видань. Ця тенденція зберігалася й в останні роки, аж поки її не порушило широкомасштабне вторгнення військ РФ в Україну.

Аналіз українських енциклопедій, енциклопедичних словників і довідників свідчить про те, що певна частина цих видань хоч і має пізнавальний характер, проте в дійсності не належить до енциклопедичної літератури: “Непокоїть те, що чимало опублікованих видань за змістом, наповненням, структурою викладення інформації, системою посилань не відповідають енциклопедичному формату, внаслідок чого по-

няття енциклопедія почало втрачати свою знаковість і канони класичності, сходити з інтелектуального Олімпу, обростати конотаціями буденності, навіть примітивізуватися” (Железняк, Іщенко, Степаненко, 2023, с. 14). Ця тенденція не нова. Так, за укладання словників на початку 20 ст. часто бралися люди, не обізнані з методикою створення такого виду видавничої продукції, в результаті це призводило до не дуже вдалим чи й зовсім неграмотних спроб (Кравченко, 2012, с. 168).

Енциклопедична стаття – один з основних лакмусових папірців відповідності видання енциклопедичному формату. На суто технічному рівні енциклопедією можна назвати концептуально обґрунтований, логічний комплекс її статей, згрупованих за абетковим чи іншим принципом – “у порядку, зручному для їх швидкого пошуку, а тому енциклопедії не призначені для суцільного читання” (Тимошик, 2006, с. 330).

Ще одна проблема, у зв’язку з якою актуалізується наша розвідка, пов’язана з тим, що деякі видання цілком відповідають енциклопедичному статусу як за формою, так і змістом. Щоправда, статті в них мають низку недоліків. Автори енциклопедичних статей – зазвичай експерти з відповідних тем, але не всі вони є компетентними в тому, як правильно такі публікації готувати, а отже, потребують фахової допомоги, певних настанов від енциклопедознавців. Запропонований матеріал, що міг би бути своєрідною пам’яткою для тих, кому випала честь написати статтю для енциклопедії, є метою цієї студії.

Енциклопедії як специфічний вид літератури були у фокусі уваги різних науковців, однак нам не вдалося знайти публікацій українською мовою, які у вигляді певних інструкцій подавали б інформацію про те, як правильно написати якісну статтю для енциклопедичних видань; трапляються лише професійні рекомендації для редакторів або для редакцій конкретних видань (напр. див. Редакційна інструкція, 1996; Тимошик, 2006; Жежнич, Гірняк, Пастух, 2013; Серажим, 2014; Железняк, 2015).

РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Завданням енциклопедичних статей, на думку науковців, є “розкриття змісту тієї або тієї проблеми та висвітлення її найважливіших аспектів. Головні засадничі вимоги: вичерпність поданої інформації, відповідність читацькому та цільовому призначенню видання, науковість і водночас доступність змісту широкому колу читачів за будь-якої складності теми. Стиль енциклопедичної статті характеризується лаконічністю, стислістю викладу сутності предметів чи явищ. Водночас стаття не повинна повторювати змісту суміжних за тематикою статей” (Серажим, 2014, с. 201). Далі покроково розкриємо ці та інші риси енциклопедичних статей як окремого жанру науково-довідкових публікацій.

П’ять основних ознак енциклопедичної статті. 1. Енциклопедична стаття має відповідати пропедевтичній меті, що полягає в поданні в доступній формі знань, достатніх для введення в курс теми. Виклад інформації має бути зрозумілим не лише для фахівця. “Завдання довідкових видань – надати користувачеві (читачеві) оптимально стисло довідку з певного питання, яке цікавить його тут і зараз, і конвертувати цю довідку в знання. Саме в такому швидкому, зручному й необтяжливому конвертуванні й полягає цінність видань, названих довідковими” (Березовська-Савчук, 2023, с. 160). Розуміння цільового призначення енциклопедії (а це зазвичай широка аудиторія) – важливий чинник побудови енциклопедичної статті. “Непродумане читацьке

коло” (Кравченко, 2013) – так один із рецензентів називає головну ваду “Практичного російсько-українського словника математичної термінології” О. Діденка (1926 рік), вона ж буває притаманною й багатьом сучасним словниковим та енциклопедичним виданням. Визначний енциклопедист Д. Дідро звертав увагу на те, що енциклопедична стаття має бути носієм знань у часі та просторі – між поколіннями і націями (Diderot, 1755). Це важлива думка, яка визначає фактично все в енциклопедичній статті – від структури до вжитих наративів, контекстів, термінологічних та стилістичних особливостей: контент і стилістика енциклопедичної статті мають бути такими, щоб уміщені в ній знання зберігали актуальність навіть протягом років і за умови перекладу іншими мовами, наприклад, через елементи, позначені національною специфікою.

2. Енциклопедична стаття містить об’єктивний матеріал. “Об’єктивне – це таке знання про реальність, що не залежить від людського сприйняття і залишиться таким, має людина якесь уявлення про об’єкт чи ні” (Надибська, 2012, с. 100). Щоправда, треба розуміти, що це знання людина для себе здобуває науковими методами залежно від можливостей, а це означає, що знання оцінюється як об’єктивне в межах якогось часу, доки не існує змоги його актуалізувати (доповнити, розширити, а то й спростувати). Об’єктивності знання в енциклопедичній статті досягають поданням інформації, що висвітлює предмет статті різнобічно (тему розкривають з різних аспектів і точок зору, пріоритетність яких – за ступенем значущості, впливовості тощо) й не допускає упереджень та авторського суб’єктивізму. Такий підхід був запроваджений ще в епоху Просвітництва, коли з’явилася “Енциклопедія” французьких інтелектуалів, для яких “накопичення фактів було найважливішим показником об’єктивності” (Музичко, 2018, с. 85). Це також означає і те, що “стаття не повинна подавати фактичні дані, що мають випадковий, приватний чи кон’юнктурний характер” (Харлан, 2010, с. 255). Між тим, згідно з дослідженнями, суб’єктивні судження доволі часто трапляються в енциклопедіях, при цьому еволюція довідкових видань відзначається щоразу виразнішим відходом від суб’єктивізму й авторської індивідуальності, що часто спричиняє інформаційну надлишковість (Воронка, 2015, с. 12). Більше того, автори енциклопедичної літератури, виданої до епохи Просвітництва (такі праці словом “енциклопедія” ще не позначали), використовували ті ж методи формування тексту, що й прозаїки чи поети (Franklin-Brown, 2012). У прагненні досягти об’єктивності важливо не перевантажити статтю фактами. Цікаво, що суб’єктивізм може бути притаманний не лише енциклопедіям, а й словникам: “Словникова стаття – це мікротекст, в якому семантична інформація виходить за рамки власне семантики й нерідко починає віддзеркалювати суб’єктивне, авторське розуміння окремого слова. Незважаючи на кодифікованість, певну шаблонність мови словникової статті термінологічного (тлумачного / енциклопедичного словника), на узагальнену та практично однакову форму представлення змісту слів, мова словникової статті є витвором людини, тому в ній завжди буде імплікований її особистісний компонент” (Голубовська та ін., 2012, с. 11).

3. Інформація в енциклопедичній статті – перевірена, достовірна. Автор статті має бути впевнений у фактах, що наводить. Розкривати тему варто на основі наукових джерел, доведених тверджень, обґрунтованих теорій чи гіпотез тощо. Наведені автором факти верифіковує також редакція енциклопедії, завдяки чому й досягають достовірності статей. Ми живемо в часи “занепаду правди, коли стираються межі між думкою (припущенням) і реалією (фактом), у такій ситуації енциклопедії мають бути

винятково джерелом достовірних знань” (Bentzen, 2023), а це означає, що автор енциклопедичної статті, подаючи важливі факти, мусить у їхньому відборі керуватися тим, що читач їх використовуватиме для формування чи посилення впевненості, а не сумнівів чи невизначеності у знаннях, а також тим, що стаття буде сприяти колективній когнітивній стійкості (йдеться, наприклад, про певний національний наратив), а не слугуватиме джерелом інформаційних маніпуляцій.

4. Енциклопедична стаття ґрунтується на наукових результатах, встановлених фактах: у ній систематизують дані, що вже відомі, опубліковані, підтвержені, можна сказати, не підлягають сумніву. Нові наукові знання (тобто оригінальні, первинні, ніде раніше не апробовані) енциклопедична стаття подавати не може. Для цього існують інші типи публікацій, що згодом і стануть підґрунтям для написання енциклопедичних статей. У свою чергу опубліковані енциклопедичні статті є способом подальшого утвердження вже відомих знань та їх популяризації. Оскільки, висвітлюючи реалії, автори енциклопедичних статей подають про них різні точки зору, то менш відомі серед них здатні набувати більшого поширення завдяки енциклопедіям, потрапляти у фокус уваги як пересічних людей, так і фахівців та, як результат, зумовлювати їх глибший аналіз. Водночас в історії енциклопедистики засвідчено факти, коли окремі відомі діячі, які були авторами “Енциклопедического словаря Брокгауза и Ефрона”, написання деяких статей для цього видання використали як підґрунтя для реалізації власних подальших наукових проєктів (Музичко, 2018, с. 86). Це означає, що енциклопедії, подаючи фактично лише відомі в науці знання, мають потенціал стимулювати отримання у той чи інший спосіб нових.

5. Енциклопедична стаття – це твір, підготовлений здебільшого методом узагальнення. Відповідно в таких текстах варто уникати цитат, мовних штамів на зразок “на думку науковця / професора / академіка...”, “в одному дослідженні з’ясовано...” тощо, адже узагальнення досягається за алгоритмом множинного (побудова інформації за принципом переходу від одиничного до численного). Узагальнення даних може досягатися й шляхом їх переосмислення: “змістовно-концептуальна інформація, яка розкриває читачеві авторське розуміння представлених фактів, зводиться в енциклопедичному тексті до мінімуму, оскільки вона є результатом творчого переосмислення всього того, про що повідомляється” (Мелешкевич, 2014, с. 340). Для порівняння: статті “Вікіпедії” рекомендують готувати, цитуючи “надійні / авторитетні першоджерела” (Вікіпедія..., 2023), хоча на практиці в них трапляються джерела різної якості (Дзюба, 2021, с. 20-24). Цей спосіб зручний, однак евристична цінність матеріалу, отриманого шляхом узагальнення, значно вища, ніж методом комбінування прямих чи непрямих цитат, парафразів, адже вимагає високого рівня знань і професіоналізму. Цим визначається цінність авторської енциклопедичної статті, унікальність її тексту. Перевага авторської енциклопедичної статті також і в тому, що якісне узагальнення “не лишає маневрів для частого оновлення статей, натомість статті у “Вікіпедії” містять багато даних, здатних швидко деактуалізуватися й потребувати регулярних перероблень і доповнень” (Железняк, 2015, с. 146).

Основні помилки:

- Енциклопедична стаття надто поверхова через прагнення охопити все.
- Енциклопедична стаття дуже розлога у зв’язку з намаганням автора не пропустити нічого важливого.
- Енциклопедична стаття доволі однобока – акцент зроблено на чомусь одному, а решту важливого не враховано або згадано побіжно. Часто буває так, що

автор подає винятково своє розуміння теми, бо вважає, що інші – помилкові. Таке оціночне ставлення порушує критерій об'єктивного висвітлення теми.

Композиційна структура енциклопедичної статті. Класична: *гасло статті (заголовок / назва / реєстрове слово) → тіло статті (дефінітивна частина + описова/оглядова частина) → бібліографія → автор*. У більш спрощеному вигляді: *гасло статті → контент статті → автор*. Водночас існують значно ширші конфігураційні моделі енциклопедичних статей (зокрема їхнього контенту), що можуть бути застосовані в окремих випадках, наприклад: *визначення → детальна інформація про сутність та структуру реалії → характеристика компонентів чи об'єктів цієї реалії або тих складових, на які розповсюджується її вплив → додаткові стандартні та нестандартні властивості реалії → інформація про входження тлумачуваної реалії до різноманітних контекстів (наприклад, застосування) → модифікації, версії → перспективи розвитку → відомості про генезис та еволюцію реалії → демонстрація способу, яким отримано знання про реалії → дискусії щодо останнього (наприклад, щодо трактування даної реалії в різних школах, напрямках тощо) → ілюстрації → приклади* (Штерн, 2000, с. 14-18).

1. Гасла енциклопедичних статей – це заголовні слова, що зазвичай бувають “іменниками у формі називного відмінка однини чи множини” (Железняк, 2015, с. 33). Утім, трапляються сучасні довідкові видання, у яких “назвами статей є запитання” (Березовська-Савчук, 2023, с. 176). Загалом називання статей в енциклопедіях – це окреме коло питань, які, щоправда, стосуються передусім укладачів і редакторів енциклопедії, а не автора статті, завдання якого – підготувати її контент. Створюючи статтю того чи іншого гасла, важливо розуміти, що заголовок “перебуває в діалектичних зв'язках із текстом, виявляючи амбівалентні властивості як своєрідний код твору і як ключ до розуміння його змісту” (Юлдашева, 2016, с. 56).

2. Дефініцією, що є тлумаченням поняття, явища, процесу, об'єкта чи суб'єкта, здебільшого розпочинають статтю. Її зміст “повинен бути точним і по можливості коротким, тобто за допомогою обмеженої кількості мовних засобів необхідно дати повну інформацію про заголовне слово” (Медчук, 2009, с. 309). На думку дослідників, сильні позиції тексту – його початок і кінець (Нікіфорчук, 2016, с. 95). Дефініції цінні високою інформаційною місткістю, сконцентрованою переважно в межах одного речення, а той факт, що вони перебувають у сильній ініціальной позиції, підвищує їхню релевантність. Яскраво підтверджує цю думку те, що саме дефініції є фрагментами, що найчастіше цитують, коли покликаються на енциклопедичні статті, а це означає, що особливу увагу необхідно звертати саме на цю частину їхніх текстів (стежити за чіткістю формулювань, скрупульозно перевіряти точність наведених даних, удосконалювати форми подання такої інформації тощо) (Железняк та ін., 2021, с. 320).

3. В описовій частині автор розкриває основний зміст статті відповідно до окреслених принципів і вимог її підготовки. Окрім тексту, ця частина може містити таблиці, графіки, рисунки, фотоілюстрації. Нині в онлайн-енциклопедіях використовують ще й відео чи інші мультимедійні засоби. Необхідно звернути увагу, що описова частина формується за принципом послідовності викладення фактів, що ширше висвітлюють зміст дефініції. Натомість статті в газетах, журналах, науковій періодиці часто будуються за схемою, у якій є місце вступу, основному викладу інформації (ядро) та висновкам. Енциклопедичні статті в цьому сенсі виразно відрізняються від них. Для кращого розуміння продемонструємо стандартну модель побудови статті про персоналію, притаманну багатьом енциклопедіям: *прізвище, ім'я, по батькові → число,*

місяць, рік, місце народження / смерті → коротка характеристика (фах, рід діяльності) → родинні зв'язки → важливі відзнаки, нагороди → освіта → опис професійної діяльності → основні досягнення. Як бачимо, тут не передбачено ані вступу, ані ядра статті, ані висновків. Важливе значення має й обсяг описової частини “Оскільки кожна особа характеризується своїм особистим внеском у галузь певної діяльності, то розмір статей про персоналії не може бути для всіх однаковий” (Шушківський, 2015, с. 122).

4. Істотну роль в енциклопедичних статтях відіграє бібліографічний апарат. Ним автори “рекомендують кращі видання з певного питання, демонструють легко доступні публікації” (Харлан, 2010, с. 258). Деякі дослідники у відборі джерел, проливаючи світло на те, що вважати “кращим виданням”, апелюють до їхньої академічної вагомості. Однак навіть серед таких треба зробити вибір. Є кілька важливих моментів, найбільш логічний серед яких полягає в тому, що джерела слугують підтвердженням викладеної довідкової інформації. Водночас у низці сучасних великих енциклопедій світу спостерігаємо відсутність пристатейної літератури. Це зумовлено тим, що “рівень експертності автора може бути достатнім для виклику довіри до інформації без необхідності її доказу наведенням джерел” (Дзюба, 2021, с. 142). Та все ж є й інший сенс у бібліографічному апараті, позаяк перелік рекомендованої літератури зазвичай є таким, що розширює інформативність статті – у ньому пропонують видання, що висвітлюють ті питання, які в енциклопедичній статті згадано побіжно або й взагалі випущено, завдяки цьому інформативність статті поглиблюється. Отже, у такому розумінні бібліографія ніби продовжує контент статті, за словами І. Дзюби, “насихує його”, а не виконує роль допоміжного апарату статті. Для українських енциклопедій бібліографія – це ще й інструмент популяризації саме вітчизняних джерел, і в цьому криється її важливий потенціал. Загалом бібліографічний апарат може охоплювати статті, монографії, підручники, атласи, карти тощо, а от енциклопедії, за наявності іншої літератури, до нього додавати не рекомендовано – все ж корисніше зазначити першоджерела, що дозволяють глибше вивчити предмет, явище чи об'єкт опису статті. За нашими спостереженнями, практика підготовки українських енциклопедій свідчить, що культура підготовки бібліографічного апарату поки що не на належному рівні, оскільки йому зазвичай відведено другорядне значення.

Основні помилки:

- У дефінітивній частині автор навів низку визначень, чим ускладнив для читача розуміння предмета статті.
- У бібліографічній частині автор подав низку власних публікацій, ігноруючи, іноді й через кон'юнктурний інтерес, доробок інших дослідників.

Мовностильові особливості енциклопедичної статті. Кожному автору властивий індивідуальний стиль викладу матеріалу. На думку декого з дослідників, це становить певну проблему, яку має розв'язувати редактор “зادля надання статтям схожості форми, що забезпечує цілісність сприйняття видання читачем” (Богданьок, 2008, с. 31). Та вважаємо, що ідея того, щоб усі статті, підготовлені різними авторами, були позбавлені ідіостилу й мали уніфікований мовностильовий вигляд, не однозначна, до того ж важко досяжна. Спирність полягає в тому, що, по-перше, енциклопедії, як уже зазначено вище, не є твором для суцільного читання, себто схожість статей для читача не така важлива, а по-друге – авторська стаття цінна як змістом, так і формою, що зумовлено творчим підходом, отже, індивідуальністю. Водночас форма попри все має свої вимоги, основні з яких: стислість і чіткість текстового викладу (використання простих синтаксичних конструкцій, загальноновживаної лексики, уникання

стилістично навантажених елементів); експліцитність форми викладення інформації, композиційна ясність (текст має бути читабельним, логічним, аргументованим, послідовним, лаконічним); тематична термінологія (оперування основними термінами за темою статті й одночасне уникання нетематичної термінології; терміни – однозначні); формулювання дефініції має бути “детальним, об’єктивним та конкретизованим, не перенасиченим неологізмами, архаїзмами та запозиченнями, вони не мають ускладнювати розуміння та сприйняття поданої інформації” (Медчук, 2009, с. 310).

Наведені вимоги покликані забезпечити високий рівень засвоєння знань читачами енциклопедичних статей. Дехто з дослідників рекомендує авторам, по-перше, обмежити себе в обсязі, тобто прагнути до лаконічності; по-друге, – уявити свою аудиторію й збагнути, що це звичайні люди. Така настанова сприятиме уникненню зайвої термінології, складних формулювань, виробленню необхідного енциклопедичного канону (Battistella, 2017). Про лапідарний характер енциклопедичного стилю зауважують й інші дослідники: коли ви підготували рукопис енциклопедичної статті, подумайте про таке, пам’ятаючи про цільову аудиторію: якщо текст скоротити, чи не стане він кращим для читача? (Michon, 2021).

Основні помилки:

- Енциклопедична стаття нагадує оглядову статтю для наукового журналу чи збірника, тобто їй не притаманні довідковий, лаконічний, узагальнювальний характер.
- Енциклопедична стаття написана “складною” мовою, що не зрозуміла для нефахівця з теми.
- Енциклопедична стаття написана доступно, однак малоінформативна, містить недостатньо фактологічних даних.

Уважаємо, погоджувачись з іншими дослідниками, що авторський індивідуалізм повинен забезпечити створення тексту “як завершеного повідомлення, що має свій зміст, готується за абстрактною моделлю певного функціонального стилю та характеризується тематичною, комунікативною і структурною єдністю” (Мелешкевич, 2014, с. 338). Іншими словами, енциклопедична стаття – твір, цілісність якого досягається, зокрема, й стильовими особливостями.

Академічна доброчесність автора енциклопедичної статті. Енциклопедична стаття – авторська публікація, хоча й належить до вторинної продукції з точки зору наукових знань (чи навіть третинної – у термінологічній парадигмі деяких дослідників), позаяк ґрунтується на вже відомих, загальноновизнаних даних. Енциклопедична стаття – це об’єкт авторського права¹, при її написанні, як і будь-якої іншої публікації, заборонено вдаватися до плагіату, привласнюючи чужий текст та ілюстративний матеріал. Дотримання принципів академічної доброчесності авторами наукового контенту залежить від рівня їхньої обізнаності щодо етичних норм публікаційної діяльності, різновидів недоброчесних практик та санкційних заходів у разі їх виявлення. Наукові розвідки засвідчують, що значна частина академічної спільноти демонструє незбалансованість обізнаності в цьому питанні (Петушка, 2021, с. 73), отже, потребує підвищення інформаційної грамотності та нагадувань про це збоку редакцій енциклопедій чи іншої науково-видавничої продукції.

¹Об’єкти авторського права – збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добром, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини (пункт 15 статті 8 Закону України “Про авторське право і суміжні права”).

ВИСНОВКИ

Є різні види як енциклопедій, так і енциклопедичних статей, специфіка яких визначає їхній зміст, структуру та інші особливості. Водночас існують універсальні риси, що є / мають бути притаманними будь-якому виданню, яке вважають енциклопедичним. Ми окреслили основні ознаки авторських енциклопедичних статей (відповідно до змістового наповнення, композиційної конфігурації, авторської стилістики), що стануть у нагоді їхнім авторам незалежно від того, для яких енциклопедій призначені.

ЛІТЕРАТУРА

- Березовська-Савчук, Н. (2023). Редагування довідкової літератури. У кн. Ж. Колоїз (Ред.), *Редакторська справа: сучасний стан і перспективи розвитку* (с. 159-192). Кривий Ріг: КДПУ.
- Богданьок, Я. (2008). Досвід опрацювання енциклопедичного видання на прикладі “Енциклопедії історії України”. *Поліграфія і видавнича справа*, 1, 29-35.
- Вікіпедія: Проект: Історія / Рекомендації. Рекомендації з написання статей. (2023). *Вікіпедія*. <https://w.wiki/7qEo>
- Воронка, Г. (2015). Словники та енциклопедії: розмежування понять. *Вісник книжкової палати*, 6, 11-13.
- Голубовська, І., Жалай, В., Биховець, Н., Линник, Т., Пархоменко, А., Рахманова, І., Рубашова, Л. (2012). Укладання термінологічних словників: концептуальність реєстрових слів-термінів, дискурс словникової статті та напрямки майбутніх досліджень. У кн. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи* (с. 3-20). Київ: Логос.
- Дзюба, М (Ред. (2021). *Українська електронна енциклопедистика в соціогуманітарному вимірі*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://doi.org/10.37068/b/9789660296770>
- Жежнич, П., Гірняк, М., Пастух, О. (2013). Інформаційна модель статті електронної енциклопедії. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Комп’ютерні науки та інформаційні технології*, 771, 226-233.
- Железняк, М. (Ред.). (2015). *Методичні засади створення паперових і електронних енциклопедичних видань*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7457792>
- Железняк, М., Іщенко О., Давиденко О., Очеретянко С. (2021). “Енциклопедія Сучасної України” як багатоаспектне книжкове джерело: контент-аналіз цитувань. *Рукописна та книжкова спадщина України*, 27, 319-332. <https://doi.org/10.15407/rksu.27.319>
- Железняк, М., Іщенко, О., Степаненко, М. (2023). Українські енциклопедичні видання: проблеми формально-змістової взаємодії. *Вісник Книжкової палати*, 4, 11-17. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.4\(321\).11-17](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.4(321).11-17)
- Кравченко, О. (2012). Функції українських довідкових видань перших десятиліть ХХ ст. *Учёные записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Филология. Социальные коммуникации*, 25(4), 1, 165-170.
- Кравченко, О. (2013). Формування редакторських підходів до довідкових видань у 20-х рр. 20 ст. (на матеріалі рецензій “Вісника ІУНМ”). *Наукові записки Інституту журналістики*, 53, 211-215.

- Медчук, І. (2009). Словникова стаття як одиниця енциклопедичного дискурсу. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*, 16, 308-314.
- Мелешкевич, Л. (2014). Змістова цілісність біографічного тексту енциклопедичної статті. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Філологія (мовознавство)*, 19, 338-342.
- Музичко, О. (2018). Внесок південноукраїнських істориків у розвиток енциклопедичної справи (друга половина XIX – початок XX ст.). *Вісник Одеського національного університету. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*, 23(1), 85-96. [https://doi.org/10.18524/2304-1447.2018.1\(19\).112926](https://doi.org/10.18524/2304-1447.2018.1(19).112926)
- Надибська, О. (2012). Порівняльний аналіз категорій об'єктивного та суб'єктивного в соціальному просторі. *Перспективи*, 1, 99-104.
- Нікіфорчук, С. (2016). Енциклопедична біографічна стаття британської лінгвокультури як тип тексту: структурно-композиційний контекст. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Перекладознавство та міжкультурна комунікація*, 1, 95-98.
- Петушка, А. (2021). Соціальні медіа: академічна доброчесність у системі наукової комунікації. *Держава та регіони. Соціальні комунікації*, 3, 73-79. [https://doi.org/10.32840/cru2219-8741/2021.3\(47\).10](https://doi.org/10.32840/cru2219-8741/2021.3(47).10)
- Редакційна інструкція Українського біографічного словника (1996). *Українська біографістика*, 1, 50-58.
- Серажим, К. (2014). Особливості редагування довідкових видань. У кн. *Журналістика. Філологія. Медіаосвіта* (с. 201-203). Полтава: Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка.
- Тимошик, М. (2006). *Книга для автора, редактора, видавця*. Київ: Наша культура і наука.
- Харлан, А. (2010). Особливості редакційного опрацювання енциклопедичного видання. *Технологія і техніка друкарства*, 4, 252-260.
- Штерн, І. (2000). Моделі репрезентації знань і структурування інформаційного простору в сучасних гуманітарних дисциплінах як прототипні конфігурації для проектування гуманітарних баз знань. *Наукові записки НаУКМА. Комп'ютерні науки*, 18, 14-18.
- Шушківський, А. (2015). Особливості статей-персоналій в Енциклопедії Сучасної України. *Наука України у світовому інформаційному просторі*, 12, 122-127.
- Юлдашева, Л. (2016). Заголовок як текстовий і метатекстовий компонент. *Science and Education a New Dimension. Philology*, 98, 56-59.
- Franklin-Brown, M. (2012). *Reading the World. Encyclopedic Writing in the Scholastic Age*. University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/9780226260709>
- Bentzen, N. (2023). Knowledge supply chains in an age of truth decay: The role of encyclopedias. *Studia lexicographica*, 17(32), 163-175. <https://doi.org/10.33604/sl.17.32.5>
- Diderot, D. (1755). Encyclopédie. In *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers* (vol. 5, pp. 635-649). Paris.
- Battistella, E. (2017, November 14). How to write for an encyclopedia or other reference work. *OUP blog*. Oxford University Press. <https://blog.oup.com/2017/11/how-to-write-for-an-encyclopedia/>
- Michon, H. (2021, January 22). How to Write an Encyclopedia Entry. *The Economic Historian*. <https://economic-historian.com/2020/09/how-to-write-an-encyclopedia-entry>

REFERENCES

- Battistella, E. (2017, November 14). How to write for an encyclopedia or other reference work. *OUP blog*. Oxford University Press. <https://blog.oup.com/2017/11/how-to-write-for-an-encyclopedia/>
- Bentzen, N. (2023). Knowledge supply chains in an age of truth decay: The role of encyclopedias. *Studia lexicographica*, 17(32), 163-175. <https://doi.org/10.33604/sl.17.32.5>
- Berezovska-Savchuk, N. (2023). Redahuvannia dovidkovoї literatury. In Zh. Koloiz (Ed), *Redaktorska sprava: suchasnyi stan i perspektivy rozvytku* (pp. 159-192). Kryvyi Rih State Pedagogical University [in Ukrainian].
- Bohdanok, Y. (2008). Dosvid opratsiuvannia entsyklopedychnoho vydannia na prykladi "Entsyklopedii istorii Ukrainy". *Printing and Publishing*, 1, 29-35 [in Ukrainian].
- Diderot, D. (1755). Encyclopédie. In *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers* (vol. 5, pp. 635-649). Paris.
- Dziuba, I. (Ed.). (2021). *Ukrainian electronic based encyclopedias in light of socio-humanities*. Kyiv: The NASU Institute of Encyclopedic Research. <https://doi.org/10.37068/b/9789660296770> [in Ukrainian].
- Franklin-Brown, M. (2012). *Reading the World. Encyclopedic Writing in the Scholastic Age*. University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/9780226260709>
- Holubovska, I., Zhalai, V., Bykhovets, N., Lynnyk, T., Parkhomenko, A., Rakhmanova, I., Rubashova, L. (2012). Ukladannia terminolohichnykh slovnykiv: kontseptualnist reiestrovykh sliv-terminiv, dyskurs slovnykovoї statti ta napriamky maibutnikh doslidzhen. In *21 Century Linguistics: New Research and Prospect* (pp. 3-20). Kyiv: Logos [in Ukrainian].
- Kharlan, A. (2010). Osoblyvosti redaktsiinoho opratsiuvannia entsyklopedychnoho vydannia. *Technology and Technique of Typography*, 4, 252-260 [in Ukrainian].
- Kravchenko, O. (2012). Functions of ukrainian reference books of the first decades of the twentieth century. *Uchenye zapiski Tavricheskogo Natsionalnogo Universiteta im. V.I. Vernadskogo. Filology. Social communications*, 25(4), 1, 165-170 [in Ukrainian].
- Kravchenko, O. (2013). Formation of editorial approaches to reference publications in the 20's of the twentieth century (based on the peer-reviews of the *Bulletin of Institute of the Ukrainian Scientific Language*). *Scientific Notes of the Institute of Journalism*, 53, 211-215. [in Ukrainian].
- Medchuk, I. (2009). Slovnykova stattia yak odynitsia entsyklopedychnoho dyskursu. *Problems of Semantics, Pragmatics and Cognitive Linguistics*, 16, 308-314 [in Ukrainian].
- Meleshkevych, L. (2014).). Semantic integrity of encyclopedic biographical text. *Scientific Papers of the Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State. Philology (Linguistics)*, 19, 338-342. [in Ukrainian].
- Michon, H. (2021, January 22). How to Write an Encyclopedia Entry. *The Economic Historian*. <https://economic-historian.com/2020/09/how-to-write-an-encyclopedia-entry/>
- Muzychko, O. (2018). The contribution of southern Ukrainian historians to the development of the encyclopedic practice (the second half of the XIX and early XX centuries). *Odesa National University Herald. Library Studies, Bibliography Studies, Bibliology*, 23(1), 85-96. [https://doi.org/10.18524/2304-1447.2018.1\(19\).112926](https://doi.org/10.18524/2304-1447.2018.1(19).112926) [in Ukrainian].
- Nadybska, O. (2012). Comparative analysis of such categories as objective and subjective in social space. *Perspectives. Socio-political journal*, 1, 99-104 [in Ukrainian].
- Nikiforchuk, S. (2016). Encyclopedic biographical article as a type of text: structural and compositional aspects (case study of the British encyclopedic biographical article).

- Scientific Bulletin of Kherson State University. Translation Studies and Intercultural Communication*, 1, 95-98 [in Ukrainian].
- Petushka, A. (2021). Social media: academic integrity in the system of scientific communication. *State and Regions. Social Communications*, 3, 73-79. [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.3\(47\).10](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.3(47).10) [in Ukrainian]
- Redaktsiina instruktssiia Ukrainskoho biohrafichnoho slovnyka (1996). *Biographistica Ukrainica*, 1, 50-58.
- Serazhym, K. (2014). Osoblyvosti redahuvannya dovidkovykh vydan. In *Zhurnalistyka. Filolohiia. Mediaosvita* (pp. 201-203). Poltava: Poltava V. Korolenko National Pedagogical University [in Ukrainian].
- Shtern, I. (2000). Modeli reprezentatsii znan i strukturuvannya informatsiinoho prostoru v suchasnykh humanitarnykh dystsyplinakh yak prototypni konfiguracyi dlia proektuvannya humanitarnykh baz znan. *NaUKMA Research Papers. Computer Science*, 18, 14-18 [in Ukrainian].
- Shushkivskiy, A. (2015). Osoblyvosti statei-personalii v Entsyklopedii Suchasnoi Ukrainy. *Science Ukraine in the Global Information Space*, 12, 122-127 [in Ukrainian].
- Tymoshyk, M. (2006). *Knyha dlia avtora, redaktora, vydavtsia*. Kyiv: Nasha kultura i nauka [in Ukrainian].
- Wikipediia: Proiekt: Istoriiia / Rekomendatsii. Rekomendatsii z napysання statei. (2023). *Wikipedia*. <https://w.wiki/7qEo> [in Ukrainian].
- Voronka, H. (2015). Sloynyky ta entsyklopedii: rozmezhuvannya poniat. *Bulletin of the Book Chamber*, 6, 11-13 [in Ukrainian].
- Yuldasheva, L. (2016). Title as a textual and a metatextual components. *Science and Education a New Dimension. Philology*, 98, 56-59 [in Ukrainian].
- Zhelezniak, M. (Ed.). (2015). *Metodychni zasady stvorennia paperovykh i elektronnykh entsyklopedychnykh vydan*. Kyiv: The NASU Institute of Encyclopedic Research. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7457792> [in Ukrainian].
- Zhelezniak, M., Ishchenko O., Davydenko O., Ocheretianko S. (2021). Encyclopedia of Modern Ukraine as multiple-aspect book source: content analysis of citations. *Manuscript and book heritage of Ukraine*, 27, 319-332. <https://doi.org/10.15407/rksu.27.319> [in Ukrainian].
- Zhelezniak, M., Ishchenko, O., Stepanenko, M. (2023). Ukrainian encyclopedic books: issues of the form and content interaction. *Bulletin of the Book Chamber*, 4, 11-17. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.4\(321\).11-17](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.4(321).11-17) [in Ukrainian].
- Zhezhnych, P., Hirniak, M., Pastukh, O. (2013). Information model of the electronic encyclopedia entry (article). *The Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Computer sciences and information technologies*, 771, 226-233 [in Ukrainian].